

Галаган Володимир Іванович,

доктор юридичних наук, професор,

*завідувач кафедри кримінального та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

Удовенко Жанна Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ЯКІ ОБРОБЛЯЮТЬСЯ СИСТЕМАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Питання застосування інтелектуальних систем у сфері кримінального провадження є відносно новим та недостатньо дослідженим. Незважаючи на значний інтерес з боку науковців та практичних працівників, досі не існує єдиного бачення щодо багатьох аспектів використання штучного інтелекту (ШІ) в цій сфері.

Основним документом, який був розроблений у 2018 році Радою Європи, є Європейська етична хартія щодо використання ШІ в судовій системі та її середовищі, яка закріплює 5 фундаментальних принципів використання ШІ:

1. Принцип поваги до фундаментальних прав: дотримання правила, що розробка та впровадження інструментів і послуг ШІ мають бути сумісними з основними/фундаментальними правами, більшість з яких перелічені та закріплені в Європейській конвенції з прав людини та в Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних.

2. Принцип недискримінації.

3. Принцип якості та безпеки: для обробки судових рішень і отриманих даних слід використовувати сертифіковані джерела та нематеріальні дані з моделями, розробленими міждисциплінарним способом, у безпечному технологічному середовищі.

4. Принцип прозорості, неупередженості та чесності.

5. Принцип «під контролем користувача»: слід виключити директивний підхід і забезпечити такі умови, щоб користувачі були поінформованими щодо своїх прав та всіх дій, які пов'язані з ними (обробка персональних даних) та мали можливість контролювати зроблений вибір [1, с. 7].

Водночас існує багато міжнародних ініціатив, спрямованих на сприяння розвитку та впровадження ШІ в кримінальному провадженні. Однією з таких ініціатив є план дій «Цифровізація для кращого правосуддя» на 2022-2025 роки, розроблений Європейською комісією Ради Європи з ефективності правосуддя (СЕРЕП) [2]. Цей план дій є важливим кроком на шляху до створення єдиного правового простору в Європі, де цифрові технології використовують для підвищення ефективності та якості правосуддя. Він передбачає співпрацю між державами-членами Ради Європи з метою обміну досвідом та кращими практиками у сфері цифровізації правосуддя.

Наразі традиційні методи кримінального провадження подеколи виявляються недостатньо ефективними. Злочинність набуває нових форм, тож для правоохоронних органів з'являються нові виклики, що потребують сучасних технологічних рішень. ШІ є однією з таких технологій, яка може допомогти правоохоронним органам та судам у боротьбі зі злочинністю. Водночас, серед ключових питань, що потребують подальшого вивчення, можна виділити такі: Чи може ШІ бути суб'єктом права, тобто мати права та обов'язки? Якщо так, то яким чином це має бути врегульовано законодавчо? Хто несе відповідальність за рішення, прийняті за допомогою ШІ? Чи може бути покладена відповідальність на розробників програмного забезпечення, слідчих, суддів, які використовують такі системи, або ж на сам ШІ? Ці та інші питання, пов'язані з його використанням в кримінальному провадженні, потребують глибокого та всебічного вивчення з метою забезпечення його законності, справедливості та ефективності.

Поняття ШІ є широким та складним. Раніше нами вже був проведений розлогий огляд цієї проблематики, який мав на меті з'ясувати поняття ШІ; як змінюються правоохоронна та правнича сфери з огляду на поширення та все більшу доступність ШІ; у чому полягає роль держави, як регулятора та реалізації відповідної функції; яких правил мають дотримуватися розробники та користувачі; які аспекти використання ШІ вже доступні для правничої сфери та як може допомогти ШІ із прийняттям рішень (залишаючи, при цьому, саме за людиною провідну роль у їх постановленні та у виборі за наявних альтернатив) у перебігу кримінального провадження та які перспективи нас очікують [3, с.19-38]. Законодавче визначення цього поняття саме як «система» є, на наш погляд, досить вдалим. Штучний інтелект – потужний інструмент, але його використання потребує мудрості та відповідальності. Зокрема, наразі існує проблема «чорних скриньок» в ШІ [4], тобто непрозорості роботи системи, що може порушувати принцип транспарентності. Тож спосіб, у який ШІ приймає рішення, має бути прозорим і доступним для розуміння людиною.

Перш, ніж вдатися до активного застосування ШІ, особливо у правничій та правоохоронній царинах, важливо встановити чіткі межі й правила, а що не найостанніше – відповідальність за шкоду. Такі чутливі аспекти, як непорушність сфери людської приватності, дотримання прав людини тощо мають превалювати у цьому механізмі [5].

Продовжуючи дискурс, хочемо звернути увагу на етичні питання, пов'язані з використанням ШІ в кримінальному провадженні, зокрема питання захисту персональних даних. Забезпечення належного захисту персональних даних, що обробляються системами ШІ, є критично важливим завданням, особливо в умовах зростаючої цифрової трансформації та поширення технологій ШІ. На це вказує і звіт Уповноваженого з прав людини за 2023 рік про те, що нагально потребує оновлення законодавства про захист персональних даних [6]. Це підкреслив і Єгор Чернів, народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки, вказавши, що українське законодавство у сфері захисту персональних даних не оновлювалось вже понад 10 років. В умовах війни та суттєвого впливу інтернету на життя людей це питання стало актуальним як ніколи, що дозволить захистити права людей та виконати умови щодо європейської інтеграції України [7].

Стрімкий розвиток технологій, особливо ШІ, ставить перед суспільством нові виклики. Їхнє використання в різних сферах життя, зокрема і в кримінальному провадженні, вимагає чіткого правового регулювання, щоб гарантувати захист прав і свобод людини. Законність, справедливість, прозорість – ось три кити етичного використання ШІ в кримінальному провадженні.

Ця тема є надзвичайно актуальною для юридичної науки з кількох причин. Зокрема, існуюче законодавство часто не встигає за темпами розвитку технологій, оскільки з'являються нові способи збирання, обробки та використання персональних даних, що потребують правового регулювання. Необхідно знайти баланс між сприянням розвитку технологій та забезпеченням захисту прав і свобод людини. Занадто жорстке регулювання може стримати інновації, тоді як його відсутність може призвести до порушення прав людини.

У Дорожній карті з регулювання ШІ зазначено, що окремий об'єкт суспільних відносин, до якого ШІ має відношення, має охоплюватися своїм галузевим законодавством [8]. Реформування законодавства має бути комплексним та відповідати вимогам цифрової епохи. Уряд України пропонує регуляцію ШІ шляхом застосування тієї чи іншої галузі права, тобто удосконалення наявного законодавства, а не створення нового [4].

Ось деякі ключові аспекти та заходи, які необхідно враховувати для забезпечення належного захисту персональних даних, які обробляються системами ШІ:

1. Законодавче та нормативне регулювання:

- Імплементация загального регламенту про захист даних (GDPR) як одного із найвідоміших та найвпливовіших міжнародних документів у сфері захисту персональних даних, який встановлює жорсткі вимоги до обробки персональних даних, зокрема використання ШІ [9]

- кожна країна повинна мати власне законодавство, яке відповідає міжнародним стандартам та враховує особливості використання ШІ в різних сферах;
- окремі області, такі як охорона здоров'я, фінанси або освіта, можуть мати власні закони та регулювання, які стосуються обробки персональних даних за допомогою ШІ.

2. Принципи захисту персональних даних:

- обробка персональних даних повинна здійснюватися на законних підставах, бути справедливою та прозорою для суб'єктів таких даних;
- персональні дані повинні збиратися та оброблятися лише для чітко визначених та законних цілей;
- обсяг персональних даних, які обробляються, повинен бути мінімальним та відповідати заявленим цілям;
- персональні дані повинні бути точними та актуальними;
- персональні дані повинні зберігатися протягом обмеженого часу, який відповідає цілям їх обробки;
- персональні дані повинні бути захищені від несанкціонованого доступу, використання або розголошення.

3. Технічні та організаційні заходи:

- перед початком обробки персональних даних за допомогою ШІ необхідно провести оцінку ризиків для прав та свобод суб'єктів цих даних;
- використання методів мінімізації даних, таких як анонімізація або псевдонімізація, для зменшення обсягу персональних даних, які обробляють;
- встановлення суворого контролю доступу до персональних даних, включаючи використання шифрування;
- впровадження заходів для запобігання витоку персональних даних, таких як моніторинг безпеки, аудит та реагування на інциденти;
- проведення навчання для працівників, які працюють з системами ШІ, щодо принципів захисту персональних даних та вимог законодавства з цього питання.

4. Етичні аспекти:

- забезпечення прозорості використання ШІ в обробці персональних даних, включаючи інформування суб'єктів даних про те, як використовують їхні дані;
- встановлення чіткої відповідальності за прийняті рішення, які базуються на результатах роботи систем ШІ;
- забезпечення неупередженості алгоритмів ШІ та запобігання дискримінації за будь-якими ознаками;
- дотримання конфіденційності персональних даних та захист їх від несанкціонованого доступу.

Отже, використання ШІ в кримінальному провадженні є перспективним напрямом, який може значно підвищити ефективність та якість роботи правоохоронних органів. Проте, важливо враховувати етичні, юридичні та технічні аспекти, а також забезпечити прозорість та підконтрольність використання таких технологій. Лише за умови зваженого та відповідального підходу можливо досягти в кримінальному провадженні позитивних результатів та уникнути негативних наслідків. Для цього необхідно розробити чітке законодавче регулювання використання ШІ в кримінальному провадженні (як варіант – етичний кодекс використання ШІ), удосконалити наявне законодавство, зокрема Закон України «Про захист персональних даних», доповнивши його положеннями про ШІ як «третю сторону» в контексті обробки персональних даних; уточнити критерії порядку доступу третіх осіб до персональних даних; створити систему контролю за використанням ШІ, яка б гарантувала захист прав людини та забезпечувала відповідальність за прийняті рішення, зокрема повноцінний незалежний наглядовий орган за дотриманням законодавства про захист персональних даних; проводити навчання та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів та суддів щодо використання ШІ тощо. Важливо пам'ятати, що ШІ – це лише інструмент, який може допомогти у боротьбі зі злочинністю та забезпеченні правопорядку. Головне завдання держави та суспільства – забезпечити, щоб цей інструмент

було використано на благо людини, не порушуючи її права та свободи, зокрема, забезпечуючи належний захист персональних даних з метою досягнення завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. European Commission for the Efficiency of Justice. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
2. European Commission for the Efficiency of Justice. 2022–2025 CEPEJ Action plan: «Digitalisation for a better justice». *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-12-en-cepej-action-plan-2022-2025-digitalisation-justice/1680a4cf2c>
3. Басиста І. В., Удовенко Ж. В., Кулинич М.-М. А. Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія право. Вип. 81. Ч. 3. 2024. С. 19–38. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81_part3.pdf
4. Остіян Є. З. Штучний інтелект та персональні дані: захист приватності в цифровому середовищі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Вип. 85. Ч. 3. 2024, С. 47–53.
5. Удовенко Ж. В., Басиста І. В. Застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні: ілюзія чи реальність. Штучний інтелект у правовій практиці: матеріали круглого столу. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024 С. 188–197.
6. Звіт Уповноваженого з прав людини за 2023 рік. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%A3%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B7%D0%B0_2023_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf
7. Захист персональних даних українців на часі – обговорення висновку ради Європи щодо проекту Закону «Про захист персональних даних» № 8153 від 25.10.2022 р. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protection-of-ukrainians-personal-data-is-on-time-an-expert-discussion-of-the-opinion-provided-by-the-council-of-europe-on-the-draft-law-no.-8153-of-25.10.2022-on-personal-data-protection->
8. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентує Білу книгу. Урядовий портал. 2024. 30 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rehulivannia-shtuchnoho-intelektuv-ukraini-mintsyfyry-prezentuie-bilu-knyhu>.
9. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/>.